

Reykjavík, 6.3.2019

Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 25/1993 um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, lögum nr. 93/1995 um matvæli og lögum nr. 22/1994 um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru.

Lagt er til að frumvarpið verði samþykkt með nokkrum breytingum. Mikilvægt er að aðgerðaáætlun stjórnvalda sé vel útfærð og fjármögnuð áður en lögin taka gildi svo hægt sé ráðast í þær aðgerðir sem frumvarpið gerir ráð fyrir til að vernda matvælaöryggi, lýðheilsu og búfjárstofna, bæta samkeppnisstöðu innlendrar matvælaframleiðslu og auka fræðslu.

Mikilvægt er að nýta innlenda innviði og byggja upp þekkingu og hæfni í tengslum við matvælaeftirlit og matvælaöryggi en liður í því er að nýta þjónustu innlendra rannsóknstofa. Í því samhengi má útfæra ákvæði í samningi við Matís um viðbragðs og forgangsþjónustu. Eins er mikilvægt er að stjórnvöld nýti sér þá viðamiklu og fjölbreyttu þekkingu sem er til staðar innanlands á þeim fjölmörgu fræðigreinum sem falla undir matvælaöryggi og matvælaeftirlit, t.a.m. matvælafræði, líffræði, efnafræði, heilbrigðisvíindi, dýralækningar o.s.frv. sem má finna innan mismunandi opinberra aðila.

Jafnræði

Fagna ber breytingu á lögum nr. 25/1993 um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim. 1. gr. c-liður 1. mgr. 1. gr. - Mikilvægt er að hagur neytenda sé verndaður, hvort sem þeir neyti íslenskra eða erlendra matvæla þar sem skýrt sé að matvæli séu sem heilnæmust óháð því af hvaða uppruna þau séu. Heilnæmi og öryggi matvæla ber að tryggja óháð uppruna og breytingin gengur út á að tryggja hag og öryggi neytenda.

Haldið hefur verið fram að heilnæmi og öryggi matvæla sem framleidd eru hér á landi sé mun betra en í flestum öðrum löndum og megi rekja það m.a. til einangrunar landsins og góðs heilbrigðisástands dýrastofna og hreinna náttúruaðstæðna. Ljóst er að þó líklegt sé að öryggi matvæla sé yfirleitt nokkuð gott hér á landi þá nægja slíkar yfirlýsingar ekki einar og sér án vísindalegra gagna. Upplýsingar um útbreiðslu sjúkdómsvaldandi örvera í íslenskum landbúnaðarafurðum er frekar takmarkaðar. Þó eru til góðar upplýsingar um útbreiðslu og stöðu *Salmonella* og *Campylobacter* í alifugla og svínarækt sem hafa nýst til að setja viðbótartryggingu gagnvart innfluttu kjúklingakjöti, kalkúnum og eggjum fyrr á þessu ári. En á móti kemur að takmarkaðar upplýsingar eru enn til um hversu stórt hlutfall sjúkdómsvaldandi örvera í íslenskum matvælum og umhverfi eru ónæmar fyrir sýklalyfjum. Sýnataka til þekkingaröflunar á þessu sviði hófst í mars 2018, með fyrstu skoðun á kjöti, eins þarf að skoða grænmeti sem og önnur matvæli sem er jákvætt en tíma tekur að byggja upp nægilegan gagnagrunn sem gefur heildarsýn á stöðu mála.

Vöktun á markaði

3. grein frumvarpsins leggur áherslu á markaðseftirlit sem nær jafnt til innlendra og erlendra afurða. Slíkt er mikilvægur liður í neytendavernd sbr. 1. gr. laga 93/1995 um matvæli en skipulega vöktun og úttektir þarf til að stuðla að heilnæmi matvæla og matvælaöryggi. Forsenda ákvárdana er þekking á stöðu mála en framkvæma þarf úttekt á markaði þar sem bornar eru saman íslensk og innflutt (erlend) matvæli. Slíkt eftirlit má sjá fyrir sér sem skipulagða vöktun til verndar almenns heilnæmis og matvælaöryggis. Með slíkri vöktun er hægt að meta hvort munur er á áhættu á að smitast af neyslu matvæla eftir upprunalandi. Marktækan fjölda sýna af

sambærilegum innlendum og erlendum matvælum á markaði þarf að mæla til að meta áhættuna til að yfirvöld og neytendur geti treyst heilnæmi og öryggi matvælanna. Viðvarandi upplýsingaöflun með samanburði á sýnum úr sambærilegum innlendum og erlendum matvælum þegar breytingar á aðgengi að matvælum verða, er liður í að auka tiltrú neytenda á skilvirkni umgjarðar um matvælaframleiðslu og dreifingu matvæla með öryggi og hollustu matvæla að markmiði.

Það þarf að vera ljóst að matvælayfirvöld hafi heimildir til markaðseftirlits með því að framkvæma samanburðarmælingar á heilsuspíllandi örverum í íslenskum og sambærilegum innflutnum matvælum án þess að rökstuddur grunur liggi fyrir því sérstaklega til að varpa ljósi á raunverulega stöðu þar sem framleiðendum er ekki mismunað eftir þjóðerni. Taka þarf út og rannsaka hvorttveggja innlend matvæli sem og innflutt matvæli með hlíðsjón af þáttum er varða matvælaöryggi s.s. heilsuspíllandi örverur, efnainnihald og sýklalyfjaónæmi o.s.frv.

Örverufræði

4.gr. frumvarpsins mikilvæg út frá matvælaöryggi.

Rétt er að benda á að þó *Campylobacter* sé skæð ógn, er hún ekki eina heilsuspíllandi örveran sem fundist getur í matvælum. Árið 2014 voru 69% sjúkdómstilfella af völdum matarsjúkdóma í mönnum innan Evrópusambandsins rakin til *Campylobacter*, næst kom *Salmonella* með tæp 26% sýkinga. *Campylobacter* og *Salmonella* skera sig úr hvað varðar fjölda sýkinga í samanburði við matarsýkingar af völdum heilsuspíllandi örvera. Nokkur munur er á milli matvæla hvaða örverur séu líklegar að vera til staðar í matvælunum og hvaða áhrif þær geti haft á heilsu neytenda.

Algengustu matarsýkingar hér á landi hafa einnig oftast verið af völdum *Salmonella* og *Campylobacter*. Einnig hafa matareitranir af völdum baktería eins og *Clostridium perfringens*, *Bacillus cereus* og *Staphylococcus aureus* oft valdið matarsjúkdóum hér á landi. Þá hefur aukist mjög að sjúkdómsvaldandi veirur eins og Noroveirur mengi matvæli og neysluvatn og valdi stórum matarsýkingum. Mjög mikilvægt er að rekja uppruna sýkinga sem greinast í mönnum og tengja þær sýkingar við matvæla eða umhverfispáttu og þá um leið leitt líkur á hvort sjúkdómsvaldurinn eigi uppruna úr umhverfi innanlands eða frá öðrum löndum. Sem dæmi hefur Matís verið fengið til að greina *Listeria monocytogenes* sem einangrast hafa úr fólk og matvælum í samvinnu Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði, Landsspítala Háskólasjúkrahús, Matvælastofnun og sóttvarnarlækní.

Þekkingar uppbygging með alþjóðlegu samstarfi er mikilvæg og var lykilatriði í því að draga úr sýkingum af völdum *Campylobacter*. Innlendar rannsóknir í samstarfi við erlenda sérfræðinga stuðluðu að því að Ísland náði að fækka skráðum sjúkdómsilfellum af völdum *Campylobacter* á mjög stuttum tíma á árunum 1999-2000. Þegar ráðist var í hinum sértæku aðgerðir voru einna flest skráð sjúkdómstilfelli m.v. höfðatölu á Íslandi, en svo er ekki lengur. Hinum sértæku aðgerðir og árangurinn af þeim vöktu athygli víða um heim og Ísland er í dag með einn lægstu sýkingatölum af völdum *Campylobacter* á Norðurlöndunum og í Evrópu.

Samkvæmt gagnagrunni Matís sem hefur að geyma niðurstöður mælinga sem gerðar hafa verið frá 2014 til 2017 voru 130 erlend sýni af hráum kjötvörum prófuð fyrir *Salmonella* og reyndust 2 vera jákvæð eða 1,5%. Á sama tíma voru 107 innlend sýni af hráum kjötvörum prófuð fyrir *Salmonella* og reyndust þau öll neikvæð. Þá má áréttu að sérstaða íslenskrar framleiðslu á alifuglakjöti með hlíðsjón af *Salmonella* sem gerði Íslandi kleift að fá viðbótartryggingar vannst með skilvirku samstarfi, skýrum reglum og virku eftirliti frekar en lagabókstaf.

Samkvæmt reglugerð hafa sýni af öllum eldiskópum alifugla sem ræktaðir eru á Íslandi í mörg ár verið tekin til mælinga á *Salmonella* og *Campylobacter*. Ef *Salmonella* greinist í eldiskópum er öllum fuglum í eldiskópum fargað og ef *Campylobacter* greinist er eingöngu leyfilegt að markaðssetja alifuglaafurðir úr eldiskópum í frystu ástandi þar sem frysting dreppur yfirleitt vel yfir 90% *Campylobacter* baktería á alifuglum. Þessar aðgerðir hafa leitt til mjög góðs árangurs við að halda niðri mengun af völdum *Salmonella* og *Campylobacter* í kjúklingum sem

framleiddir eru á Íslandi. Þannig sýndu niðurstöður fyrir 2016 að aðeins 3 eldishópar af 713 (0,4%) væru jákvæðir fyrir *Salmonella* og 22 eldishópar af 715 (3,1%) fyrir *Campylobacter* (Heimild heimasíða Matvælastofnunar www.mast.is). Til samanburðar má nefna að af 13,603 eldishópum sem mældir voru árið 2014 í aðildarlöndum Evrópusambandsins reyndust 30,7% jákvæðir fyrir *Campylobacter* og af 6,703 sýnum af fersku kjúklingakjöti reyndust 38,4% jákvæð (ECDC Scientific Report, December 2015).

Skynsamlegt er að tryggja að matvæli skapi ekki hættu fyrir neytendur og því er rétt er að benda á að eðlilegt væri að gera líka prófanir í ákveðnum matvælum á bakteríum eins og *Listeria monocytogenes* og Shiga toxin myndandi *E. coli* – bakteríum (STEC). Þetta eru bakteríur sem geta valdið bráðhættulegum sýkingum og þá sérstaklega hjá einstaklingum með undirliggjandi sjúkdóma og veiklað ónæmiskerfi. Þá má huga að tilvist sníkjudýra og veira í matvælum. Í þeim tilfellum sem það hentar má einnig fylgjast með bendibakteríum í matvælum sem eru almennt ekki sjúkdómsvaldandi en geta gefið til kynna hugsanlega tilvist sjúkdómsvaldandi baktería í matvælum.

Skýr stjórnsýsla

5. gr. frumvarpsins er eðlileg enda hafi Matvælastofnun, sem hin eiginlega íslenska stofnun um matvælaeftirlit, yfirumsjón um framkvæmd matvælaeftirlits á landsvísu og þar með eðlilegt að Matvælastofnun skipulegði sýnatöku er varðar samanburð á sýnum úr innlendum og innfluttum matvælum.

Aðgerðir

Auk formlegra breytinga á þrennum lögum eru lagðar til aðgerðir til að bregðast við þeirri stöðu sem komin er upp. Íslensk matvælaframleiðsla getur sótt fram og unnið nýja sigra með því að afhenda neytendum vörur af vissum gæðum sem eru örugg og heilnæm. Lögin sem á að breyta eru lög nr. 25/1993 um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, lög nr. 93/1995 um matvæli og lög nr. 22/1994 um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru. Tryggja þarf að atriði sem nefnd séu í greinargerð komi til framkvæmda í lögum. Sannreyndar faglega staðfestar upplýsingar eru lyklar að viðskiptum með matvælum og verðmætasköpun.

Lög nr. 22/1994 um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru og lög nr. 25/1993 um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim voru til umfjöllunar í skýrslu starfshóps um endurskoðun löggjafar um dýrasjúkdóma og dýralækna sem var skilað í október 2017, þar var lagt til að starfsemin á Keldum yrði „efld og að hún færist undir yfirstjórn sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og verði annað hvort sjálfstæð stofnun eða verði sameinuð öðrum stofnunum, að hluta eða öllu leyti. Þar sem aðalviðfangsefni Keldna eru þjónustu- og grunnrannsóknir á dýrasjúkdónum og öllum rannsóknum á mannasjúkdónum hefur verið hætt, þá er eðlilegra að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, hafi einnig yfirstjórn yfir þeirri stofnun sem annist rannsóknir og ráðgjöf á sviði dýraheilbrigðis og afli nægilegs fjármagns til að stofnunin geti uppfyllt hlutverk sitt fyrir dýraeigendur“ (bls. 74 <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=b1231333-b400-11e7-9420-005056bc530c>).

Sértækar athugasemdir varðandi frumvarp til laga:

4.gr - Matís telur mikilvægt að 4.grein frumvarpsins um 8.grein laga um matvæli eigi ekki einungis við um alifuglakjöt, þörf er á að bæta við svínakjöti þar sem *Salmonella* og *Campylobacter* eru áhættuvaldar ásamt því að *Listeria* er áhættuvaldur í sjávarafurðum, *E.coli* (STEC) í kjöti, o.s.frv. m.t.t. almenns matvælaöryggis og neytendaverndar.

6.gr - Matís telur mikilvægt að orðalag sé "...skyndiskoðun og sýnataka til rannsókna á búfjár- og sjávarafurðum sem framleiddar séu hér lendis sem og fluttar eru til Íslands..." til að gæta jafnræðis milli vara sem framleiddar eru innan hins evrópska efnahagssvæðis.

Matís fagnar þeim aðgerðum sem lýst er í kafla 4.1. í greinargerð með frumvarpinu.

Lýðheilsa og vernd búfjárstofna

4.1.1. Kampylobakter

Sjá umfjöllun um örverufræði.

4.1.2. Skjótari innleiðing reglugerða Evrópusambandsins

Brýnt er að lögformlega sé íslensk stjórnsýsla fær um að sinna hlutverki sínu því er mikilvægt að forsendur fyrir ákvörðunum séu innan heimilda og í takt alþjóðlegar skuldbindingar Íslands til að takmarka réttar óvissu.

4.1.3. *Salmonella*

Sýni skulu tekin úr sendingu á kjöti og úr eggjum og þau rannsökuð með tilliti til *Salmonella* en sýnatökuaðferðir eru nákvæmlega skilgreindar í reglugerðunum. Sýni skulu rannsökuð í viðurkenndum tilraunastofum og má *Salmonella* ekki greinast í sýnum. Upplýsingar um niðurstöður sýnatöku skulu fylgja með viðeigandi heilbrigðisvottorðum í sendingu. Þegar reglugerð þessi var tekinn upp í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu.

Í upphafi ársins 2019 samþykkti ESA heimild Íslands til að beita reglum um viðbótartryggingum gagnvart innfluttu kjúklingakjöti, kalkúnum og eggjum. Í því felst að framleiðandi eða sendandi vörurnar til landsins tekur sýni úr sérhverri sendingu ákjúklingakjöti, kalkúnakjöti og úr eggjum sem verða rannsökuð með tilliti til *Salmonella*. Íslenskum stjórnvöldum er heimilt að gera kröfu um að vottorð um sýnatöku og rannsókn fylgi hverri sendingu af framangreindum afurðum. Í ljósi þessa er talið að unnt verði að viðhalda lágrí tíðni salmonellusmits hér á landi. Auk framangreinds mun verða unnið að því að óska eftir því við ESA að Ísland njóti viðbótartrygginga vegna svínakjöts og nautakjöts líkt og Noregur, Finnland og Svíþjóð hafa þegar fengið

Mikilvægt er að afla gagna m.t.t. annarra afurða en alifuglaafurða.

4.1.4. Efling opinberra sýnataka

Heimild stendur til þess að taka sýni í formi „dýraheilbrigðisskyndikannana“ við komu innfluttra búfjárafurða til landsins eða ef uppi er rökstuddur grunur um brot við innflutning slíkra vara. Auk framangreinds eftirlits mun áfram vera heimilt að taka sýni á framleiðslustöðum hér á landi en umfang, tíðni og fyrirkomulag á slíkum sýnatökum er í höndum Matvælastofnunar. Jákvætt er að öflun gagna varðandi stöðu stöðusýklalyfjaónæmis í kjöti sé hafin. Mikilvægt er að byggja upp þekkingu og færni á því sviði innanlands og eins þarf að kanna stöðu sýklalyfjaónæmis í fleiri tegundum matvæla, sýni eru tekin af heilbrigðiseftirlitum sveitarfélaga á markaði.

4.1.9. Áhættumatsnefnd

Þriðji liður aðgerðaráætlunar sem kynnt var í samhengi við framlagningu frumvarpsins er setning reglugerðar um áhættumatsnefnd með vísan í lög um matvæli nr. 93/1995 og lög um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru nr. 22/1994 og fagnar Matís slíkum áformum og vill undirstrika mikilvægi slíkrar nefndar.

Drög að þeirri reglugerð voru sett í samráð á samráðsgátt um opið samráð stjórnválda við almenning 23. október 2018 þar sem Matís skilaði inn athugasemdum við drögin að reglugerðinni 30. október 2018. Þar var lagt til að fimm einstaklingar skyldu skipaðir í nefndina að fengnum tillögum frá fimm aðilum, þ.e. Matvæla- og næringarfræðideild Háskóla Íslands, Landbúnaðarháskóla Íslands, Matís ohf., Heilbrigðisvísindasvið Háskóla Íslands, á sviði læknisfræði vegna lýðheilsu, og Sóttvarnarlækní hjá Landlæknisembættinu. Matís telur eðlilegt að Tilraunastofa Háskóla Íslands í meinafræðum að Keldum sé hluti af áhættumatsnefndinni vegna sérfræðiþekkingar á búfjársjúkdómum og sníkjudýrum sem geta borist í menn með matvælum. Brýnt er að

formaður nefndarinnar og nefndin hafi greiðan aðgang að Matvælaöryggistofnun Evrópu (EFSA) til þess að nýta þá þekkingu sem þar er til staðar varðandi áhættumat á starfsviði nefndarinnar. Eins er mikilvægt að skýrt sé að nefndin geti átt frumkvæði til að leggja fram tillögur um framkvæmd áhættumats til sjávar- og landbúnaðarráðherra. Vinna hæfist eftir samþykki ráðherra í samráði við Matvælastofnun. Nauðsynlegt að skilgreina hvernig áhættumiðlun/áhættukynning nefndarinnar fari fram og tryggja að nefndin hafi þetta hlutverk sem og leyfi til þess fjalla um vinnu nefndarinnar á opinberum vettvangi á gagnsæjan og skýran hátt. Áhættukynningin gegnir afgerandi hlutverki með tilliti til niðurstöðu eða áhrifa áhættumatsins og áhættustjórnunar á almenningsálit og hegðun neytenda í kjölfar áhættumats á sviði matvælaöryggis. Ekki eru skýrar valdheimildir nefndar að kalla eftir gögnum sem mikilvæg eru til að framkvæma áhættumatið frá opinberum og/eða einkaaðilum í tengslum við vinnu nefndarinnar. Mikilvægt er að slíkar valdheimildir séu fyrir hendi. Ekki eru heldur skýrar valdheimildir nefndarinnar til að skipa utanaðkomandi sérfræðinga til að taka þátt í áhættumatsvinnunni og að þeir geti forgangsraðað þeirri vinnu fram yfir aðrar starfskyldur. Mikilvægt er að slíkar valdheimildir séu fyrir hendi.

Umsjónarmenn eru nefndir í 5. grein í drögum að reglugerðinn en ekki er skýrt hverjir þessir umsjónarmenn eru. Texti kringum nefndan umsjónarmann er óskýr og mætti fjarlægja. Því að áhættumat felur í sér viðtækt samstarf sérfræðihóps en ekki einstaklings. Slík skipulagning fellur undir ákvæði að nefndin setur sér starfsreglur. Það á ekki við áhættumat að meirihlut ráði niðurstöðu nefndarinnar. Sérfræðiþekking og óháð vísindaleg vinnubrögð ráða niðurstöðu, því er nauðsynlegt að fjarlægja þá málsgrein 5. greinar reglugerðarinnar.

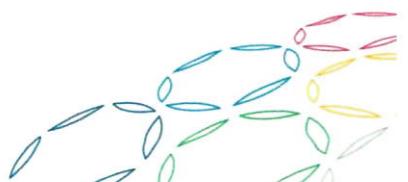
Óskýrt er hvaða fjármögnun áhættumatsnefndin hefur og hvaða kostnað má falla á nefndina í 6. grein reglugerðarinnar. Sem dæmi má nefna ef alvarleg vá er í gangi, hefur nefndin þá leyfi til að greiða fyrir bráðar mælingar til að bera kennsl á uppsprettu hættunnar, utanaðkomandi sérfræðiráðgjöf, gögn úr gagnasöfnun, þróun á mæliaðferðum?

Ekki er skýrt hvernig greiða á fyrir fasta setu í nefnd annarra sérfræðinga en formanns. Er krafist að stofnanir sem skipa fastan aðila í nefndina, beri kostnað af þátttöku starfsmans í nefndinni? Við teljum að vinna nefndarinnar geti orðið viðamikill hluti af starfskyldu skipaðra nefndarmanna og því hætta á að önnur störf innan viðkomandi stofnana verði sett í forgang ef ekki er tryggt að greiðsla fyrir tíma starfsmanns í nefndinni sé fyrir hendi. Við teljum að Matís hafi nauðsynlega innviði og þekkingu til að stýra og hýsa áhættumatsnefnd.

Ef nefndin á að geta gegnt hlutverki sínu er mikilvægt að hún geti haft áhrif á framkvæmd rannsókna sem fyrir hendi eru á sviðum tengdum starfssviði hennar. Að öðrum kosti er hætt við að starf hennar verði fyrst og fremst fólgjó í að bregðast við málum sem koma upp, í stað þess að geta, í samstarfi við ýmsa rannsóknnaðila, undirbúið jarðveginn fyrir nauðsynlegt áhættumat. Nauðsynlegt er að taka tillit til þess og að ríksaðilar og fyrirtæki sem kunna að hafa yfir gögnum að ráða og/eða stundi rannsóknir sem skipta máli varðandi hlutverk nefndarinnar, séu upplýstir um þetta og hagi málum í samræmi við mikilvægi áhættumats í lögum 93/1995 og síðar í sömu lögum 143/2009 um matvæli.

4.1.10 Eftirlit með sýklalyfjaónæmi í matvælum og landbúnaði.

Fjórði liður aðgerðaáætlunar sem kynnt var á heimasíðu atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytisins ber með sér að útbreiðsla sýklalyfjaónæmra baktería sé viðvarandi umfangsmikið vandamál. Vitað er að notkun sýklalyfja er fátið í matvælaframleiðslu hér á landi, því væri e.t.v. nær að stefna að því að hefta útbreiðslu eða koma í veg fyrir að slíkar örverur breiðist út. Aðgerðin sem hér um ræðir er til þess fallin að afla gagna um stöðuna sem er mikilvægt svo hægt sé að bregðast við stöðunni sé ástæða til þess. Þessi þekkingaröflun er einkar brýn í ljósi þess að í íslenskri heilbrigðisþjónustu er notkun sýklalyfja töluvert meiri en gengur og gerist í nágrannalöndum okkar, sú staðreynd eykur á þörfina á að kanna útbreiðslu sýklalyfjaónæmra baktería á Íslandi. Þannig er Matís nú að raðgreina erfðamengi *E.coli* til að meta sýklalyfjaónæmi í kjöti, grænmeti og umhverfi og vatni í verkefni

með Tilraunastöð Háskóla Íslands í meinafræði, Landsspítala Háskólasjúkrahús og Matvælastofnun í samvinnu við hin Norðurlöndin.

4.1.11 Stjórnvaldssektir

Í greinargerðinni er fjallað um stjórnvaldssektir undir kaflanum um aðgerðir þar sem fjallað er um að beita sektum gagnvart matvælafyrirtækjum sem dreifa vörum sem að uppfylla ekki skilyrði varðandi varnir gegn *Campylobacter*. Hins vegar er 8. grein frumvarpsins almenn, þ.e.a.s. þar kemur hvorki orðið kampýlóbakter né *Campylobacter* fyrir og Matís telur mikilvægt að 30. grein f laga um matvæli einskorðist ekki eingöngu við *Campylobacter* í ljósi neytendaverndar og matvælaöryggis.

Aukin fræðsla

4.1.4. Leiðbeiningar til ferðamanna

Mjög mikilvægt er að fræða þá sem sækja landið heim um stöðu mála og þá sérstaklega hversu viðkvæm ástandið er, með skýrskotun til þeirra gagna sem liggja fyrir hverju sinni. Einnig þarf að fræða þá sem fara af landinu til skemmmri eða lengri tíma um hvað sé vert að hafa í huga m.t.t. matvælaöryggis og heilsu búfjárstofna hér á landi þegar heim er komið. Þekkt er að ferðamönnum gefst kostur viða á að heimsækja býli hvar frumframleiðsla matvæla á sér stað og því er full ástæða til að færða ferðamenn sem koma til landsins og þá sem frá landinu fara.

4.1.12 Fræðsla til neytenda

Þó ekki sé vikið að innlendum neytendum í boðaðri aðgerðaáætlun þá ber frumvarpið með sér að ráðast eigi í áatak um fræðslu til neytenda um meðhöndlun alifuglakjöts eins og gert var á árunum 1999-2000, eins og starfsmenn Matís hafa reynslu af og vikið var að í umfjöllun um örverufræði hér að framan.

Bætt samkeppnisstaða innlendar matvælaframleiðslu

4.1.6 Betri merkingar matvæla

Merkingar matvæla eru liður í upplýsingagjöf til neytenda mikilvægt er að neytendur geti tekið upplýstar ákváðanir. Innihald og samsetning matvæla er meðal þess sem nauðsynlegt er að skýrt sé á umbúðum, varðandi heilnæmi og mögulega vá sem neysla matvælanna getur haft í för með sér. Nú er kveðið á um að uppruni alls nautakjöts sé skráður í verslunum. Heilir hlutar svína og alifuglaafurða skulu merktir með upplýsingum um uppruna. Ef matvæla eru samsett eða unnin, s.s. skinka eða beikon, eru ekki eins ríkar kröfur um merkingu m.t.t. uppruna og ef um heil matvæli s.s. svínasíður. Upplýsingagjöf til neytenda á veitingastöðum er ábótavant og bendir Matís á að slíkar merkingar væru neytendum til bóta.

Í ljósi þess að matvælafalsanir eru umfangsmiklar á heimsvísu og er skilgreind sem skipulögð glæpastarfssemi af bæði Europol og Interpol þá er mikilvægt að hægt að staðfesta tegund og uppruna matvæla við eftirlit á markaði með áreiðanlegum vísingalegum aðferðum – það er brýnt að uppgefnar upplýsingar séu skoðaðar og tryggt að þær séu réttar og fullnægjandi. Matís hefur bæði sérfræðiþekkingu og búnað til að taka slíkt að sér. Með því að beita m.a. erfðagreiningum ásamt annarri aðferðarfræði á sviði efnamælinga má m.a.:

- staðfesta að matvælin séu í samræmi við merkingar
- tegundagreina kjöt, fisk og önnur matvæli
- greina hvort nautakjöt og kindakjöt, egg og mjólk er af íslenskum stofnum
- upprunagreina matvæli
- staðfesta efnainnihald matvæla
- mæla hvort matvælin eru erfðabreytt

4.1.7. Starfshópur um opinber innkaup matvæla

Aðgangur neytenda að upplýsingum um uppruna, samsetningu og næringargildi matvæla er mikilvægur. Í ljósi þess að stefna um opinber innkaup á að uppfylla lýðheilsumarkmið um næringu er mikilvægt að vinna átak í uppfærslu og endurbótum á framsetningu gagna um efnainnihald matvæla.

Samband mataræðis og heilsu er vel þekkt. Því skiptir miklu máli að almenningur og heilbrigðisstéttir hafa góðan aðgang að áreiðanlegum gögnum um næringarefnin í matnum. Ráðgjöf um heilsusamlegt mataræði byggir á þessum gögnum. Ýmsir hópar sjúklinga eru háðir upplýsingum um fitu, kolvetni, trefjar, salt og fleira í matnum.

Auknar kröfur hafa verið settar á framleiðendur matvæla um að upplýsa neytendur um þær vörur sem til sölu eru, þ.m.t. næringargildi. Fjármagn hefur ekki fengist til að gera Íslenska gagngrunninum um efnainnihald matvæla, ÍSGEM, kleift að sinna meiru en lágmarksviðhaldi í viðleitni til þjónustu við atvinulíf og samfélag með hagnýtingu gagna úr mælingum innan rannsóknaverkefna.

ÍSGEM gagnagrunnurinn er nú að hluta til með úreltar upplýsingar og því verður það mikilvægt kennileiti í framtíðinni þegar þeirri stöðu var snúið við. Samfara uppfærslum þarf að bæta við fleiri fæðutegundum í samræmi við óskir neytenda. Áætlaður kostnaður við að uppfæra ÍSGEM er á bilinu 16-19 milljónir króna.

Milljónir ISK	Ár 1	Ár 2	Ár 3	Ár 4	Alls
Efnamælingar	5	4,5	4	4	17,5
Vinna við gögn og skráningu	12	10	10	10	42
Tölву- og vefkerfi	2	2	2	2	8
Alls	19	16,5	16	16	67,5

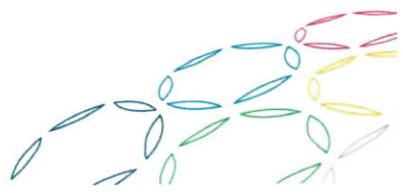
4.1.13. Matvælasjóður settur á fót

Mikilvægt er að skýrt sé hvort „að koma á fót einum öflugum matvælasjóði“ merki að verulega eigi að bæta við núverandi framlög til rannsókna, nýsköpunar og þróunar sem miðar að innlend matvælaframleiðsla, vinnsla, dreifing og neysla eflist. Unnið er að sameiningu m.a. AVS rannsóknasjóðs í sjávarútvegi og Framleiðnisjóðs landbúnaðarins, kostur væri að skýr hvað sé verið að vinna að sameina einnig undir formerkjum hins nýja Matvælasjóðs. Í dag eru sjóðirnir sem nefndir eru í greinargerðinni með frumvarpinu allt of litlir til að geta sinnit öllum þeim mikilvægu verkefnum sótt er um. Framleiðnisjóður landbúnaðarins á sér sögu sem nær aftur til ársins 1966, AVS rannsóknasjóður í sjávarútvegi var stofnaður árið 2003.

milljónir ISK verðlag hvers árs	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Fjárhilmild	Framleiðnisjóður	165	190	188	187	247	206	214	273	270	143	136	118	141	170	185	117	107	113
	AVS			100	202	215	236	341	341	393	578	423	387	281	219	297	266	252	232
Fjárveiting	Framleiðnisjóður	165	187	186	183	156	152	100	151	142	53	87	61	72	100	123	92	107	113
	AVS			98	197	214	230	160	328	212	398	284	300	264	217	261	224	219	198

Heimild Ríkisrekningur fyrir árin 2000-2016 Fjárlög og fjárlagafrumvarp 2017-2019.

Fyrst kom AVS inn á fjárlög ársins 2004 sem Rannsóknasjóður til að auka verðmæti sjávarfangs með 100 milljóna króna fjárhilmild sama ár var síðasta ár sem Þróunarsjóður sjávarútvegsins hafði fjárlögum, 230 milljón króna, sem var 512 milljón króna lækkun fjárhilmilda Þróunarsjóðs sjávarútvegsins frá árinu 2003. Það sem af er þessari öld hafði Framleiðnisjóður landbúnaðarins rausnarlegustu fjárhilmildirnar á fjárlögum ársins 2009 eða 273 milljónir króna. Fjárhilmildir AVS Rannsóknasjóðs í sjávarútvegi voru mestar árið 2011 eða 578,3 milljónir króna.

Fjárveiting til Framleiðnisjóðs var hæst árið 2003 187 milljónir á verð lagi þess árs. Fjárveiting til AVS var mest árið 2011 eða 398 milljónir króna. Miðað við fjárlög ársins 2019 er fjárheimild AVS 231,7 milljónir króna eða 40% af því sem mest var árið 2011. Ríkisframlag til AVS í fjárlögum ársins 2019 er 198 milljónir króna eða 49,8% af því sem mest var árið 2011. Fjárheimildir Framleiðnisjóðs landbúnaðarins í gildandi fjárlögum eru 113 milljónir króna eða 41,9% af því sem mest var árið 2009, ríkisframlag til Framleiðnisjóðs er í ár jafn hátt fjárheimildunum. Fjárveiting til Framleiðnisjóðs í ár er 60,9% af því sem mest var árið 2003. Rétt er að taka fram að þær fjárhædir sem hér er rætt um eru á verðlagi hvers árs sem gefur til kynna að samdrátturinn er í raun meiri miðað við verðlagsþróun á tímabilinu.

Samanlagt höfðu umræddir samkeppnissjóðir mesta fjárheimild árið 2011 eða 722 milljónir króna sem jafngildir 887 milljónum króna m.v. breytingu neysluverðsvísítölu samanlögð fjárheimild sjóðanna í ár er 345 milljónir króna. Mest fé var veitt til umræddra sjóða árið 2009 eða 479 milljónum króna sem jafngildir 639 milljónum króna m.t.t. breytinga á neysluverðsvísítölu, fjárveiting til sjóðanna í ár er 311. Sé litið til launa vísítölu jafngilti fjárheimild hinna umræddu sjóða 1197 milljónum króna þegar mest var og fjárveitingar ársins 2009 jafngilda 856 milljónum króna m.v. launavísítölu.

Við skipulag á sjóðnum þarf öll virðiskeðjan að vera undir frá frumframleiðanda; bónda eða sjómanni, að borði neytenda. Nýta þarf framfarir í erfðavísindum og liftækni og taka tillit til lýðheilsu, umhverfisáhrifa og siðfræði (dýravelferðar) til að búa í haginn fyrir samkeppnishæfni innlendar matvælaframleiðslu í sibreytilegum heimi.

Sjóðirnir hafa stuðlað að því að greinar sem tengjast framleiðslu og vinnslu á matvælum á Íslandi hafa tekið þátt í verkefnum til að takast á við breytingar og undirbúa sig fyrir framtíðina. Um leið hefur verið hugað að þjálfun, menntun og nýliðum háskólamenntaðs starfsfólks gegnum rannsóknaverkefni í samvinnu við fyrtærki. Þennan þátt þarf að efla og hann er hluti þess að efla samkeppnishæfni matvælaframleiðslu á Íslandi. Eins hafa verkefni notið stuðnings úr samkeppnissjóðum þó markmið verkefna hafi ekki snúist um framleiðslu matvæla, slík verkefni hafa verið þáttur í nýsköpun sjávarútvegsins.

Hinn nýji Matvælasjóður gæti m.a. fjallað um upplýsingar um afurðir og eiginleika en hægt er að nota afrakstur margra verkefna sem Framleiðnisjóður landbúnaðarins og þróunarsjóðir búgreina hafa styrkt til að styðja innlenda matvælaframleiðslu við samkeppni við vörur frá öðrum löndum. Hægt er að nýta margvíslega innviði betur til að koma upplýsingum á framfæri og nýta þær við starfsþjálfun og rannsóknir. Í því sambandi á nefna:

- Ísgem- Íslenska gagnagrunninn um efnasamsetningu matvæla
- Íslenska kjötþókin
- www.matis.online - Vefnámskeið um vinnslu á kindakjöti
- Rannsóknir á viðhorfum neytenda, kaupvilja
- Rannsóknir á bragðgæðum

Mikilvægt er að hinn nýji sjóður hafi eflingu innlendar matvælaframleiðslu með fjölbreyttri verðmætasköpun að markmiði.

Virðingarfyllst,

Oddur Már Gunnarsson
Starfandi forstjóri Matis

